॥ तैत्तिरीय संहिता॥

॥पश्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानांमासीथ्स्वस्रीयोऽसुराणां तस्य त्रीणि शोर्षाण्यांसन्थ्सोम्पान सर्पापानम्त्रादंन स् स प्रत्यक्षं देवेभ्यो भागमंवदत्परोक्षमसुरेभ्यः सर्वस्मै वै प्रत्यक्षं भागं वदिन्त यस्मा एव प्रोक्षं वदिन्त तस्य भाग उदितस्तस्मादिन्द्रो-ऽबिभेदीदङ् वै राष्ट्रं वि पूर्यावर्तयतीति तस्य वज्रमादायं शीर्षाण्यंच्छिन्द्यथ्सोम्पान्- (१)

मासीथ्स कृपिश्वंलोऽभव्द्यथ्संग्रापान् स कंल्विङ्को यद्त्रादंन् स तितिरिस्तस्यांश्वलिनां ब्रह्महृत्यामुपांगृह्णात्ता र संवथ्सरमंबिभस्तं भूतान्यभ्यंक्रोशन्ब्रह्मंहृन्निति स पृथिवीमुपांसीद-दस्य ब्रह्महृत्यायै तृतीयं प्रति गृह्णोति साऽब्रंवीद्वरं वृणे खातात्पंराभविष्यन्तीं मन्ये ततो मा पर्ग भूवमितिं पुरा तें (२)

संवथ्सरादिषं रोह्।दित्यंब्रवीत्तस्मौत्पुरा संवथ्सरात्पृंथिव्ये खातमिषं रोहित् वारेवृत् ह्यंस्यै तृतीयं ब्रह्महृत्यायै प्रत्यंगृह्णात्तथ्स्वकृतिमिरिणमभवृत्तस्मादाहिताग्निः श्रद्धादेवः स्वकृत् इरिणे नावं स्येद्धह्महृत्यायै ह्यंष वर्णः स वनस्पतीनुपासीददस्यै ब्रंह्मह्त्यायै तृतींयं प्रतिं गृह्णीतेति तैंऽब्रुव्नवरं वृणामहै वृक्णात् (३)

पंराभिवष्यन्तों मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्याव्रश्चनाद्वो भूयार्स्स उत्तिष्ठानित्यंब्रवीत्तस्मादाव्रश्चनाद्वृक्षाणां भूयार्स्स उत्तिष्ठन्ति वारेवृत् होषां तृतीयं ब्रह्महृत्यायै प्रत्यंगृह्न-थ्स निर्यासोऽभवत्तस्मांत्रिर्यासस्य नाश्यं ब्रह्महृत्यायै होष वर्णोऽथो

खलु य एव लोहिंतो यो वाऽऽब्रश्चनान्निर्येषंति तस्य नाऽऽश्यंं (४)

कार्मम्न्यस्य स स्त्रीष श्सादमुपांसीदद्स्यै ब्रह्महृत्यायै तृतींयं प्रतिं गृह्णीतेति ता अंब्रुवन्वरं वृणामहा ऋत्वियात्प्रजां विन्दामहै काममा विजेनितोः सम्भवामेति तस्मादत्वियाध्ब्रियः प्रजां विन्दन्ते काममा विजेनितोः सम्भवन्ति वारेवृत् ह्यांसां तृतीयं ब्रह्महृत्यायै प्रत्यंगृह्ण-थ्सा मलंबद्वासा अभवत्तस्मान्मलंबद्वाससा न सं वंदेत् (५)

न सहाऽऽसीत् नास्या अन्नंमद्याद्वह्महृत्यायै ह्यंषा वर्णं प्रितिमुच्याऽऽस्तेऽथो खल्वांहुर्भ्यञ्जनं वाव स्त्रिया अन्नंमभ्यञ्जनमेव न प्रतिगृह्यं कामंमन्यदिति यां मलंबद्वाससः सम्भवंन्ति यस्ततो जायते सोऽभिश्वस्तो यामरंण्ये तस्यैं स्तेनो यां परांचीं तस्यैं ह्यीतमुख्यंपगुल्भो या स्नाति तस्यां अपसु मारुंको या- (६)

ऽभ्युङ्के तस्यै दुश्चर्मा या प्रेलिखते तस्यै खलतिरंपमारी या-ऽऽङ्के तस्यै काणो या दतो धावंते तस्यै श्यावद्न् या नुखानि निकृन्तते तस्यैं कुनुखी या कृणत्ति तस्यैं क्रीबो या रञ्जर्र सृजति तस्यां उद्घन्धुंको या पूर्णेन पिबंति तस्यां उन्मादुंको या खुर्वेण पिबंति तस्यै खुर्वस्तिस्रो रात्रीर्वृतं चेरेदञ्जलिनां वा पिबेदखंर्वेण वा पात्रेण प्रजायैं गोपीथायं॥ (७)

यथ्सीम्पानंन्ते वृक्णात्तस्य नाश्यं वदेत् मारुंको याऽखंवंण वा त्रीणि वा ——[१]
त्वष्टां हृतपुंत्रो वीन्द्र र सोम्माहं र्त्तस्मिन्निन्द्रं उपहृवमै च्छत्
तं नोपा ह्वयत पुत्रं में ऽवधीरिति स यज्ञवेशसं कृत्वा

त नापाह्वयत पुत्र मऽवधारित स यज्ञवश्स कृत्वा प्रासहा सोमंमपिबृत्तस्य यद्त्यशिष्यत् तत्त्वष्टांहवनीयमुप् प्रावंतयथ्स्वाहेन्द्रंशत्रुवंर्धस्वेति यदवंतयत्तद्द्वत्रस्यं वृत्रृत्वं यदब्रंवीथ्स्वाहेन्द्रंशत्रुवंर्धस्वेति तस्मांदस्ये- (८)

न्द्रः शत्रुंरभव्थ्स सम्भवंत्रुग्नीषोमांव्भि समंभव्थ्स इंषुमात्रमिषुमात्रं विष्वंङ्कःवर्धत् स इमाँ ह्लोकानंवृणोद् यदिमाँ ह्लोकान्वृणोत् तद्दृत्रस्यं वृत्रत्वं तस्मादिन्द्रोऽ विभेथ्स प्रजापंतिमुपांधावच्छत्रुं में ऽजनीति तस्मै वज्र सिक्ता प्रायंच्छदेतेनं जहीति तेनाभ्यांयत् तावंब्रूतामुग्नीषोमौ मा (९)

प्र हांरावम्नतः स्व इति मम् वै युवः स्थ इत्यंब्रवीन्माम्भ्ये-तमिति तौ भाग्धेयंमैच्छेतां ताभ्यामेतमंग्नीषोमीयमेकांदशकपालं पूर्णमासे प्रायंच्छ्तावंब्र्ताम्भि सन्दंष्टौ वै स्वो न शंक्रुव ऐतुमिति स इन्द्रं आत्मनः शीतरूरावंजनयत्तच्छीतरूरयोर्जन्म् य एवः शीतरूरयोर्जन्म् वेद (१०) नैन र शीतरूरौ हंतुस्ताभ्यांमेनमुभ्यंनयुत् तस्मां अश्वभ्यमां-नादुग्नीषोमौ निरंकामतां प्राणापानौ वा एंनं तदंजहितां प्राणो वै दक्षों ऽपानः कतुस्तस्मां अश्वभ्यमांनो ब्रूयान्मियं दक्षकृत् इतिं प्राणापानावेवात्मन्थंत्ते सर्वमायुंरेति स देवतां वृत्रान्निर्हूय वार्त्रप्नश् हविः पूर्णमांसे निरंवपद्भन्ति वा एंनं पूर्णमांस् आ- (११)

ऽमांवास्यांयां प्याययन्ति तस्माद्वार्त्रघ्नी पूर्णमासे-ऽनूँच्येते वृधंन्वती अमावास्यांयां तथ्सङ्स्थाप्य वार्त्रघ्न हिवर्वज्रमादाय पुनंर्भ्यांयत ते अंब्रूतां द्यावांपृथिवी मा प्र हांरावयोवें श्रित इति ते अंब्रूतां वरं वृणावहै नक्षंत्रविहिता-ऽहमसानीत्यसावंब्रवीचित्रविहिताऽहमितीयं तस्मान्नक्षंत्रविहिता-ऽसौ चित्रविहित्यं य एवं द्यावांपृथिव्योर्- (१२)

वरं वेदैनं वरों गच्छति स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रों वृत्रमंहन्ते देवा वृत्र हत्वाऽग्नीषोमांवब्रुवन् ह्व्यं नों वहत्मिति तावंब्रूतामपंतेजसौ वै त्यौ वृत्रे वै त्ययोस्तेज इति तैं-ऽब्रुवन्क इदमच्छैतीति गौरित्यंब्रुवन्गौर्वाव सर्वस्य मित्रमिति साऽब्रंवीद् (१३)

वरं वृणै मय्येव स्तोभयेन भुनजाध्वा इति तद्गौराहंर्त्तस्माद्गवि स्तोभयेन भुञ्जत एतद्वा अग्नेस्तेजो यद्धृतमेतथ्सोमंस्य यत्पयो य एवम्ग्नीषोमंयोस्तेजो वेदं तेजस्त्येव भवति ब्रह्मवादिनों वदन्ति किं देवृत्यं पौर्णमासमितिं प्राजापृत्यमितिं ब्रूयात्तेनेन्द्रं ज्येष्ठं पुत्रं निरवासाययदिति तस्माँ अयेष्ठं पुत्रं धर्नेन निरवंसाययन्ति॥ (१४)

अस्य मा वेदा बावांपृथ्व्योरंब्रवीदिति तस्मांबुत्वारं च॥———[२] इन्द्रं वृत्रं जंघ्निवा १ सम्मृधोऽभि प्रावेपन्त स एतं वैमृधं

पूणमांसेऽनुनिर्वाप्यंमपश्यत्तं निरंवपत्तेन् वै स मृधोऽपाहत् यद्वैमृधः पूर्णमांसेऽनुनिर्वाप्यो भवंति मृधं एव तेन् यजंमानोऽपं हत् इन्द्रो वृत्र॰ हत्वा देवतांभिश्चेन्द्रियेणं च व्याध्यत् स एतमांग्नेयमृष्टाकपालममावास्यांयामपश्यदैन्द्रं दिधे (१५)

तन्निरंवपुत्तेन वै स देवता श्चेन्द्रियं चार्वारुन्ध् यदाँग्नेयाँ-ऽष्टाकंपालोऽमावास्यायां भवत्यैन्द्रं दिधं देवता श्चेव तेनेन्द्रियं च

यजंमानोऽवं रुन्ध् इन्द्रंस्य वृत्रं ज्ञ्चषं इन्द्रियं वीर्यं पृथिवीमनु व्यांच्छ्रंत्तदोषंधयो वीरुधोऽभवन्थ्स प्रजापंतिमुपांधावद्वृत्रं में ज्ञ्चषं इन्द्रियं वीर्यं (१६)

पृथिवीमनु व्यांर्त्तदोषंधयो वीरुधोऽभूवन्निति स प्रजापंतिः पृश्चनंत्रवीदेतदंस्मै सं नंयतेति तत्पृशव ओषंधीभ्योऽध्यात्मन्थ्समंनयन्तत्प्रत्यंदुहन् यथ्समनंयन्तव्सांन्नाय्यस्यं

सान्नाय्यत्वं यत्प्रत्यदुंहुन्तत्प्रतिधुषंः प्रतिधुक्तः समनेषुः प्रत्यधुक्षन्न तु मियं श्रयत् इत्यंब्रवीदेतदंस्मे (१७) शृतं कुंरुतेत्यंब्रवीत्तदंस्मे शृतमंकुर्वन्निन्द्रियं वावास्मिन्वीर्यं तदंश्रयन्तच्छृतस्यं शृत्तवः समंनेषुः प्रत्यंधुक्षञ्छृतमंकृत्र तु मां धिनोतीत्यंब्रवीदेतदंस्मै दिधं कुरुतेत्यंब्रवीत्तदंस्मै दध्यंकुर्वन्तदंनमधिनोत्तद्द्धो दंधित्वं ब्रंह्मवादिनो वदन्ति द्धः पूर्वस्यावदेयं (१८)

दिधे हि पूर्वं क्रियत इत्यनंदत्य तच्छृतस्यैव पूर्वस्याऽवं द्येदिन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यर्थं श्रित्वा द्र्य्नोपरिष्टाद्धिनोति यथापूर्वमुपैति यत्पूतीकैंवां पर्णवल्कैर्वात्रश्चाय्मौम्यं तद्यत्केले राक्ष्मसं तद्यत्तंण्डुलैर्वेश्वदेवं तद्यदातश्चेनेन मानुषं तद्यद्व्या तथ्सेन्द्रं द्या तनक्ति (१९)

सेन्द्रत्वायाँग्निहोत्रोच्छेषणम्भ्यातंनक्ति यज्ञस्य सन्तंत्या इन्द्रों वृत्र ह्त्वा पर्गं परावतंमगच्छ्दपाराध्मिति मन्यंमानस्तं देवताः प्रैषंमैच्छ्न्थ्सौंऽब्रवीत्प्रजापंतिर्यः प्रथमोऽनुविन्दति तस्यं प्रथमं भांगुधेयमिति तं पितरोऽन्वंविन्दन्तस्मौत्पृतभ्यः पूर्वेद्यः क्रियते सोऽमावास्यां प्रत्यागंच्छ्तं देवा अभि समंगच्छन्ताऽमा वै नो - (२०)

ऽद्य वसुं वस्तीतीन्द्रो हि देवानां वसु तदंमावास्यांया अमावास्यत्वं ब्रंह्मवादिनों वदन्ति किं देवत्यर्रं सान्नाय्यमितिं वैश्वदेवमितिं ब्र्याद्विश्वे हि तद्देवा भांगुधेयंमुभि सुमगंच्छुन्तेत्यथो खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं वाव ते तद्भिष्ज्यन्तोऽभि

समंगच्छन्तेतिं॥ (२१)

दर्धि मे जुधुषं इन्द्रियं वीर्यमित्यंब्रवीदेतदंस्मा अवदेयंन्तनक्ति नो द्विचंत्वारिश्शच॥———[३]

ब्रह्मवादिनों वदन्ति स त्वै दंर्शपूर्णमासौ यंजेत य एंनौ सेन्द्रौ यजेतेति वैमृधः पूर्णमांसेऽनुनिर्वाप्यों भवति तेनं पूर्णमांसः सेन्द्रं ऐन्द्रं दध्यंमावास्यांयां तेनांमावास्यां सेन्द्रा य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यजंते सेन्द्रांवेवैनौं यजते श्वःश्वौंऽस्मा ईजानाय वसीयो भवति देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत् तदसुरा अकुर्वत् ते देवा एता- (२२)

मिष्टिंमपश्यन्नाग्नावैष्णवमेकांदशकपालु सरंस्वत्ये चुरु सरंस्वते चुरु तां पौर्णमास स्ड्स्थाप्यानु निरंवपन्ततों देवा अभंवन्परासुंग् यो भ्रातृंव्यवान्थ्स्याथ्स पौर्णमास स्ड्स्थाप्येतामिष्टिमनु निर्वपत्पौर्णमासेनैव वज्रं भ्रातृंव्याय प्रहृत्यां ऽऽग्नावैष्ण्वेनं देवतांश्च यज्ञं च भ्रातृंव्यस्य वृङ्के मिथुनान्पशून्थ्सारस्वताभ्यां यावंदेवास्यास्ति तथ (२३)

सर्वं वृङ्के पौर्णमासीमेव यंजेत् भ्रातृंव्यवान्नामांवास्यारं हृत्वा भ्रातृंव्यं ना प्याययित साकं प्रस्थायीयेन यजेत पृशुकांमो यस्मै वा अल्पेनाऽऽहरंन्ति नाऽऽत्मना तृष्यंति नान्यस्मै ददाति यस्मै महुता तृष्यंत्यात्मना ददांत्यन्यस्मै महुता पूर्णर होत्व्यं तृप्त एवैनुमिन्द्रंः प्रजयां पृशुभिस्तर्पयित दारुपात्रेणं जुहोति न हि मृन्मयुमाहुंतिमानुश औदुंम्बरं (२४)

पुतान्तदौदुंम्बर्ड् स्वा त्रिष्शर्च॥

यस्यं हविर्निरुप्तं पुरस्तांचन्द्रमां - (२७)

भवृत्यूर्ग्वा उंदुम्बर् ऊर्क्पृशवं ऊर्जेवास्मा ऊर्जं पृश्नवं रुन्धे नागंतश्रीर्महेन्द्रं यंजेत् त्रयो वै गृतिश्रियः शुश्रुवान्ग्रांमृणी राजन्यंस्तेषां महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतांमित्यजंते प्र स्वायें देवतांयै च्यवते न परां प्राप्नोंति पापीयान्भवित संवथ्सरिमन्द्रं यजेत संवथ्सर हि व्रतं नाति स्वै- (२५)

वैनं देवते ज्यमाना भूत्यां इन्द्धे वसीयान्भवति संवथ्सरस्यं प्रस्तांद्ग्नये वृत्रपंतये पुरोडाशंमुष्टाकंपालं निर्वपेथ्संवथ्सरमे वैनं वृत्रं जेघ्निवा स्मंमुग्निर्वृतपंतिर्वृतमा लेम्भयति ततोऽधि कामं यजेत॥ (२६)

नासोंमयाजी सं नंयेदनांगतं वा पुतस्य पयो योऽसोंमयाजी यदसोंमयाजी सन्नयेंत्परिमोष पुव सोऽनृतं करोत्यथो परै्व सिंच्यते सोमयाज्येव सं नंयेत्पयो वै सोमः पर्यः सान्नाय्यं पर्यसैव पर्य

अभ्युंदेतिं त्रेधा तंण्डुलान् वि भंजेद्ये मध्यमाः स्युस्तान्ग्रयें दात्रे पुरोडाशम्षाकंपालं कुर्याद्ये स्थविष्ठास्तानिन्द्रांय प्रदात्रे दध्श्रश्चरं येऽणिष्ठास्तान् विष्णंवे शिपिविष्टायं शृते चरुमग्निरेवास्मैं

आत्मन्धंत्ते वि वा पृतं प्रजयां पृशुभिंरर्धयति वर्धयंत्यस्य भ्रातृंव्यं

प्रजां प्रजनयंति वृद्धामिन्द्रः प्र यंच्छति यज्ञो वै विष्णुंः पृशवः शिपिर्युज्ञ एव पृशुषु प्रतिं तिष्ठति न द्वे (२८)

यंजेत् यत्पूर्वया सम्प्रति यजेतोत्तरया छुम्बद्भुर्याद्यदुत्तरया सम्प्रति यजेत् पूर्वया छुम्बद्भुर्यान्नेष्टिर्भवंति न यज्ञस्तदनुं हीतमुख्यंपगुल्भो जांयत् एकांमेव यंजेत प्रगुल्भोंऽस्य जायते-ऽनांदत्य तद्दे एव यंजेत यज्ञमुखमेव पूर्वयाऽऽलभंते यजेत् उत्तरया देवतां एव पूर्वयाऽवरुन्द्ध इंन्द्रियमुत्तरया देवलोकमेव (२९)

पूर्वयाभिजयंति मनुष्यलोकमुत्तंरया भूयंसो यज्ञऋतूनुपैँत्येषा वै सुमना नामेष्टिर्यमुद्येजानं पृश्चाच्चन्द्रमां अभ्युंदेत्यस्मिन्नेवास्मैं लोकेऽर्धुंकं भवति दाक्षायणयुज्ञेनं सुवर्गकांमो यजेत पूर्णमांसे सं नंथेन्मैत्रावरुण्याऽऽमिक्ष्याऽमावास्यांयां यजेत पूर्णमांसे वै देवाना पूर्णस्तेषांमृतमेर्धमासं प्रसुत्तस्तेषां मैत्रावरुणी वृशाऽमावास्यांयामनूबन्ध्यां यत् (३०)

पूर्वेद्युर्यजंते वेदिमेव तत्कंरोति यद्वथ्सानंपाक्रोतिं सदोहिवर्धाने एव सम्मिनोति यद्यजंते देवैरेव सुत्या सम्पादयित् स एतमंर्धमास संधुमादं देवैः सोमं पिबति यन्मैत्रावरुण्याऽ-ऽिमक्षंयाऽमावास्यायां यजंते यैवासौ देवानां वृशाऽनूंबन्थ्यां सो एवेषेतस्यं साक्षाद्वा एष देवान्भ्यारोहित य एषां यज्ञ- (३१)

मंभ्यारोहंति यथा खलु वै श्रेयांन्भ्यारूढः कामयंते तथां करोति यद्यंविध्यंति पापीयान्भवति यदि नाव्विध्यंति सद्दश्चावृत्कांम एतेनं यज्ञेनं यजेत क्षुरपंविर्ह्यंष यज्ञस्ताजक्पुण्यों वा भवंति प्र वां मीयते तस्यैतद्भृतं नानृतं वदेन्न मार्समंश्रीयान्न स्त्रियमुपंयान्नास्य पल्पूंलनेन् वासः पल्पूलयेयुरेतिद्धे देवाः सर्वं न कुर्वन्ति॥ (३२)

पुष वै देवलोकमेव यद्यां पंल्पलयेयुः पदं । ——————[५]

पूष वै देवर्थो यद्दं र्शपूर्णमासौ यो दं र्शपूर्णमासाविष्ठा
सोमेंन यजंते रथस्पष्ट पुवावसाने वरे देवानामवं स्यत्येतानि
वा अङ्गापरू १षि संवथ्सरस्य यद्दं रशपूर्णमासौ य पुवं
विद्वान्दं रशपूर्णमासौ यज्ते ऽङ्गापरू १ ध्येव संवथ्सरस्य प्रति
दधात्येते वै संवथ्सरस्य चक्षुंषी यद्दं रशपूर्णमासौ य पुवं
विद्वान्दं रशपूर्णमासौ यजंते ताभ्यामेव सुंवर्गं लोकमनुं पश्य(३३)

(३३)

त्येषा वै देवानां विक्रांन्तिर्यद्दंर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यजते देवानांमेव विक्रांन्तिमनु वि क्रंमत एष
वै देवयानः पन्था यद्दंर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ
यजते य एव देवयानः पन्थास्त समारोहत्येतौ वै देवाना सहिरी यद्दंर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ य उत्ते यावेव
देवाना हरी ताभ्यां- (३४)

जुहोत्येष वै हिविर्धानी यो देर्शपूर्णमासयाजी सायं प्रांतरिग्नहोत्रं जुहोति यजंत दर्शपूर्णमासावहंरहर्हिविर्धानिना स्मृतो य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यजंते हिविर्धान्यंस्मीति सर्वमेवास्यं बर्हिष्यं दत्तं भंवति देवा वा अहंर- (३५)

यित्रयं नाविन्दन्ते दंरशपूर्णमासावंपुनन्तौ वा एतौ पूतौ मेध्यौ यद्दंरशपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दंरशपूर्णमासौ यजंते पूतावेवैनौ मेध्यौ यजते नामावास्यायां च पौर्णमास्यां च स्त्रियमुपंयाद्यदंप्यात्रिरिन्द्रयः स्याथ्सोमंस्य वै राज्ञौऽर्धमासस्य

य एवं विद्वान्दंर्शपूर्णमासौ यजंते साक्षादेव देवानांमास्यें

ते एनम्भि समनहोतान्तं यक्ष्मं आर्च्छ्र्द्राजांनुं यक्ष्मं आर्दिति तद्रांजयक्ष्मस्य जन्म यत्पापीयानभेवत्तत्पापयक्ष्मस्य यज्ञायाभ्यामविन्दत्तज्ञायेन्यंस्य य एवमेतेषां यक्ष्मांणां जन्म वेद् नैनमेते यक्ष्मां विन्दन्ति स एते एव नमस्यन्नपाधावत्ते अन्नतां वरं वृणावहा आवं देवानां भाग्धे असावा (३७)

रात्रंयः पत्नंय आसुन्तासांममावास्यां च पौर्णमासीं च नोपैत् (३६)

ऽऽवदिधे देवा इंज्यान्ता इति तस्माँथ्सदृशीनाः रात्रीणाममावास्यायां च पौर्णमास्यां चं देवा इंज्यन्त एते हि देवानां भागधे भागधा असमे मनुष्यां भवन्ति य एवं वेदं भूतानि क्षुधंमग्नन्थ्सद्यो मनुष्यां अर्धमासे देवा मासि पितरंः

संवथ्सरे वनस्पतंयस्तस्मादहंरहर्मनुष्यां अशंनिमच्छन्तेऽर्धमासे देवा इंज्यन्ते मासि पितृभ्यंः क्रियते संवथ्सरे वनस्पतंयः फलं गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति क्षुधं भ्रातृंव्यम्॥ (३८)

पुरवृति तान्यामहरैदसाव फलर्र सुप्त चं॥———[६] देवा वै नर्चि न यर्जुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं करोति

सामैवाकर्हिं करोति यत्रैव देवा अश्रयन्त तर्त एवैनान्त्र युंङ्के हिं करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा एव तद्यजमानः सृजते त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव तद्वर्सं (३९)

नंह्यत्यप्रस्नश्साय सन्तंतुमन्वांह प्राणानांमुन्नाद्यंस्य सन्तंत्या अथो रक्षंसामपंहत्यै राथंन्तरीं प्रथमामन्वांह राथंन्तरो वा अयं लोक इममेव लोकम्भि जंयित त्रिर्वि गृह्णाति त्रयं इमे लोका इमानेव लोकान्भि जंयित बार्हतीमुत्तमामन्वांह बार्हतो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकम्भि जंयित प्र वो - (४०)

वाजा इत्यनिरुक्तां प्राजापत्यामन्वांह युज्ञो वै प्रजापंतिर्युज्ञमेव प्रजापंतिमा रंभते प्र वो वाजा इत्यन्वाहान्नं वै वाजोऽन्नंमेवावं रुन्धे प्र वो वाजा इत्यन्वाह् तस्मात्प्राचीन् रेतों धीयतेऽग्न आ यांहि वीतय इत्यांह् तस्मात्प्रतीचींः प्रजा जांयन्ते प्र वो वाजा - (४१)

इत्यन्बांह् मासा वै वाजां अर्धमासा अभिद्यंवो देवा ह्विष्मंन्तो गौर्घृताचीं यज्ञो देवाञ्जिंगाति यजमानः सुम्नयुरिदमंसीदम्सीत्येव यज्ञस्यं प्रियं धामावं रुन्धे यं कामयेंत सर्वमायुंरियादिति प्र वो वाजा इति तस्यानूच्याग्र आ यांहि वीतय इति सन्तंतमुत्तंरमर्ध्चमा लंभेत (४२)

प्राणेनैवास्यापानं दांधार् सर्वमायुरिति यो वा अंर्बिश् सांमिधेनीनां वेदांर्बावेव भ्रातृंव्यं कुरुतेऽर्ध्चौ सं दंधात्येष वा अंर्बिः सांमिधेनीनां य एवं वेदांर्बावेव भ्रातृंव्यं कुरुत् ऋषेर्ऋषेवां एता निर्मिता यथ्सांमिधेन्यंस्ता यदसंयुक्ताः स्यः प्रजयां पशुभिर्यजंमानस्य वि तिष्ठेरन्नर्ध्चौ सन्दंधाति सं युनक्तयेवैनास्ता अंस्मै संयुक्ता अवंरुद्धाः सर्वामाशिषं दुहे॥ (४३)

ब्र्मं वां जायने प्र वो वाजां लभेत दथाति सन्दर्श चा-----[७]
अयंज्ञो वा एष योंऽसामाऽग्न आ यांहि वीतय इत्यांह
रथन्त्रस्यैष वर्णस्तं त्वां समिद्धिरङ्गिर् इत्यांह वामदेव्यस्यैष वर्णो
बृहदंग्ने सुवीर्यमित्यांह बृहत एष वर्णो यदेतं तृचमुन्वाहं युज्ञमेव

बृहदंग्ने सुवीयिमित्यांह बृह्त एष वर्णो यदेतं तृचम्नवाहं यज्ञमेव तथ्सामन्वन्तं करोत्यग्निर्मुष्मिं छोक आसींदादित्यों ऽस्मिन्ताविमौ लोकावशान्तौ (४४)

आस्तान्ते देवा अंब्रुवृत्तेतेमौ वि पर्यूहामेत्यग्न आ यांहि वीतय इत्यस्मिँ छोकैं ऽग्निमंदधुर्बृहदंग्ने सुवीर्यमित्यमुष्मिँ छोक आंदित्यन्ततो वा इमौ लोकावंशाम्यतां यदेवमुन्वाहानयौर्लोकयोः शान्त्यै शाम्यंतोऽस्मा इमौ लोकौ य एवं वेद पर्श्वदश सामिधेनीरन्वांह पश्चंदश (४५)

तासां त्रीणिं च शतानिं षृष्टिश्चाक्षराणि तावंतीः संवथ्सरस्य रात्रंयोऽक्षर्श एव संवथ्सरमाँप्रोति नृमेधंश्च पर्रच्छेपश्च ब्रह्मवाद्यंमवदेताम्स्मिन्दारांवार्द्रैंऽग्निं जंनयाव यत्रो नौ ब्रह्मीयानितिं नृमेधोऽभ्यंवद्थ्स धूममंजनयत्पर्रच्छेपोऽभ्यंवद्थ्सौं- ऽग्निमंजनयदृष् इत्यंब्रवीत् (४६)

वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवथ्सर औप्यते

यथ्समावंद्विद्व कथा त्वमृग्निमजींजनो नाहिमितिं सामिधेनीनांमेवाहं वर्णं वेदेत्यंब्रवीद्यद्भृतवंत्पदमंनूच्यते स आंसां वर्णस्तं त्वां समिद्धिरङ्गिर् इत्यांह सामिधेनीष्वेव तज्ञ्योतिर्जनयित् स्त्रियस्तेन यदचः स्त्रियस्तेन यद्गांयत्रियः स्त्रियस्तेन यथ्सांमिधेन्यों वृषंण्वतीमन्वांह (४७)

तेन पु॰स्वंतीस्तेन सेन्द्रास्तेनं मिथुना अग्निर्देवानां दूत आसींदुशनां काव्योऽसुंराणान्तौ प्रजापंतिं प्रश्ञमैता॰ स प्रजा-पंतिरिग्नें दूतं वृंणीमह् इत्यभि पर्यावंतित् ततो देवा अभवन्यरासुंरा यस्यैवं विदुषोऽग्निं दूतं वृंणीमह् इत्यन्वाह् भवंत्यात्मना परास्य भ्रातृंव्यो भवत्यध्वरवंतीमन्वांह् भ्रातृंव्यमेवैतयां (४८)

ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह् इत्याह प्वित्रमेवैतद्यजमानमेवैतयां पवयति समिद्धो अग्न आहुतेत्याह परि्धिमेवैतं परि दधात्यस्कंन्दाय् यदतं ऊर्ध्वमंभ्याद्ध्याद्यथां बहिःपरिधि स्कन्दंति तादृगेव तत्रयो वा अग्नयो हव्यवाहंनो देवानां कव्यवाहंनः पितृणाः सहरंक्षा असुराणान्त एतर्ह्या शर्सन्ते मां वरिष्यते माम् (४९)

इति वृणीध्व हं व्यवाहं नृमित्यां हु य एव देवानां तं वृणीत आर्षेयं वृणीते बन्धोरेव नैत्यथो सन्तंत्यै पुरस्तां दुर्वाचों वृणीते तस्मां त्पुरस्तां दुर्वाश्चों मनुष्यां न्यित्रोऽनु प्र पिपते॥ (५०)

तस्मात्प्रस्ताद्वाञ्चा मनुष्याान्पत्राऽनु प्र ।पपता (५०)
अर्थान्तावाह् पर्श्वदशाव्योदन्विहेतयां विरप्यते मामेकात्रत्रिष्यचे ॥
[८]
अर्थे महा ४ असीत्यांह महान होष यदिग्रेबीहाणेत्यांह बाह्यणो

अग्नें महा र असीत्यांह महान् ह्यंष यद्ग्निर्ब्रांह्मणेत्यांह ब्राह्मणो ह्यंष भारतेत्यांहैष हि देवेभ्यों हृव्यम्भरंति देवेद्ध इत्यांह देवा ह्यंतमैन्धंत मन्विद्ध इत्यांह मनुर्ह्यंतमुत्तरो देवेभ्य ऐन्द्धर्षिष्टुत् इत्याहर्षयो ह्यंतमस्तुंवन्विप्रांनुमदित इत्यांह (५१)

विप्रा होते यच्छुंश्रुवारसं कविश्वस्त इत्यांह क्वयो होते यच्छुंश्रुवारसो ब्रह्मंसरशित इत्यांह ब्रह्मंसरशितो होष घृताहंवन इत्यांह घृताहुतिर्ह्मंस्य प्रियतंमा प्रणीर्यज्ञानामित्यांह प्रणीर्ह्मंष यज्ञानारं रथीरंध्वराणामित्यांहैष हि देवर्थोऽतूर्तो होतेत्यांह न होतं कश्चन (५२)

तरंति तूर्णिर्हव्यवाडित्यांह् सर्वृङ् ह्यंष तर्त्यास्पात्रं जुहूर्देवानामित्यांह जुहूर्ह्यंष देवानांश्चमसो देवपान इत्यांह चम्सो ह्यंष देवपानोऽरा॰ इंवाग्ने नेमिर्देवा॰्स्त्वं पंरिभूरसीत्यांह देवान् ह्यंष पंरिभूर्यद्भूयादा वंह देवान्देवयते यजमानायेति भ्रातृंव्यमस्मै (५३)

जन्येदा वंह देवान् यजंमानायेत्यांह् यजंमानमेवेतेनं वर्धयत्यग्निमंग्न आ वंह् सोममा वहेत्यांह देवतां एव तद्यंथापूर्वमुपं ह्वयत् आ चाँग्ने देवान् वहं सुयजां च यज जातवेद् इत्यांहाग्निमेव तथ्स इ श्यंति सोंऽस्य स शीतो देवेभ्यों ह्व्यं वंहत्यग्निरहोतां (५४)

इत्यांह् शिर्वे देवाना १ होता य एव देवाना १ होता तं वृंणीते स्मो वयमित्यांहात्मानं मेव सत्त्वं गंमयति साधु ते यजमान देवतेत्यांहाशिषं मेवेतामा शांस्ते यद्भ्याद्यों ऽग्नि १ होतांर्मवृंथा इत्यग्निनों भ्यतो यजंमानं पिरं गृह्णीयात् प्रमायुंकः स्याद्यजमानदेवत्यां वै जुहूर्भांतृ व्यदेवत्यों पृभृत् (५५)

यद्वे इंव ब्रूयाद्भातृंव्यमस्मै जनयेद्धृतवंतीमध्वर्यो सुचमास्यस्वेत्यां यजंमानमेवेतेनं वर्धयति देवायुवमित्यांह देवान् ह्यंषावंति विश्ववांग्मित्यांह् विश्व इं ह्यंषावृतीडांमहे देवा ईडेन्यां त्रमस्यामं नम्स्यानं यजांम यज्ञियानित्यांह मनुष्यां वा ईडेन्याः पितरों नम्स्यां देवा यज्ञियां देवतां एव तद्यंथाभागं यंजति॥ (५६)

विप्रांतुमदित् इत्यांह चुनास्मै होतोंपुभृद्देवतां एव त्रीणिं च॥=====[९]

त्री इस्तृचाननुं ब्रूयाद्राज्नन्यंस्य त्रयो वा अन्ये राजन्यात्पुरुषा ब्राह्मणो वैश्यः शूद्रस्तानेवास्मा अनुकान्करोति पश्चंदशानुं

ब्रूयाद्राजन्यंस्य पश्चद्रशो वै रांजन्यः स्व एवेन्ड् स्तोमे प्रतिं ष्ठापयित त्रिष्टुभा परिं दध्यादिन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियकांमः खलु वै रांजन्यों यजते त्रिष्टुभैवास्मां इन्द्रियं परिं गृह्णाति यदिं कामयेत (५७)

ब्रह्मवर्चसम्स्तिते गायित्रया परि दध्याद्वह्मवर्चसं वै गायत्री ब्रह्मवर्चसम्व भवित स्मद्गानुं ब्र्याद्वैश्यंस्य समद्गो वै वैश्यः स्व एवैन् स्तोम् प्रति ष्ठापयित जगत्या परि दध्याञ्चागता वै प्रावः प्रशुकांमः खलु वै वैश्यो यजते जगत्येवास्मे प्रशून्परि गृह्णात्येकविश्शित्मनुं ब्र्यात्प्रतिष्ठाकांमस्यैकविश्शः स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्ये (५८)

चतुर्वि शतिमनुं ब्रूयाद्बह्मवर्चसकां मस्य चतुर्वि शत्यक्षरा

गायत्री गांयत्री ब्रह्मवर्चसङ्गायत्रियेवास्मैं ब्रह्मवर्चसमवं रुन्थे त्रिष्शतमन् ब्रूयादन्नकामस्य त्रिष्शदंक्षरा विराडन्नं वि

चतुंश्चत्वारि श्रादक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुत्रिष्टुभैवास्मां इन्द्रियमवं रुन्धेऽष्टाचंत्वारि श्रातमनुं ब्रूयात्पशुकां मस्याष्टाचंत्वारि श्रादक्षरा जगंती जागंताः पृशवो जगंत्यैवास्मै पृशूनवं रुन्धे सर्वाणि

छन्दाङ्स्यनुं ब्रूयाद्वहुयाजिनः सर्वाणि वा एतस्य छन्दाङ्स्यवंरुन्धानि यो बहयाज्यपंरिमितमनुं ब्रूयादपंरिमितस्यावंरुद्धौ॥ (६०)

कामयेत् प्रतिष्ठित्ये प्रश्नस्यानचंत्वारिश्शवा [१०] निवीतं मनुष्यांणां प्राचीनावीतं पितृणामुपंवीतं देवानामुपं व्ययते देवलक्ष्ममेव तत्कुंरुते तिष्ठन्नन्वांह तिष्ठन् ह्याश्रुंततर् वदंति

तिष्ठन्नन्वांह सुवर्गस्यं लोकस्याभिजित्या आसींनो यजत्यस्मिन्नेव लोके प्रतिं तिष्ठति यत्क्रौश्चम्न्वाहांसुरं तद्यन्मन्द्रम्मानुषं तद्यदेन्तरा तथ्सदेवमन्तरानुच्य ५ सदेवत्वायं विद्वा ५ सो वै (६१)

पुरा होतांरोऽभूवन्तस्माद्विधृंता अध्वानोऽभूंवन्न पन्थांनः समंरुक्षन्नन्तर्वेद्यंन्यः पादो भवंति बहिर्वेद्यंन्योऽथान्वाहाध्वंनां

समेरुक्षन्नन्तर्वेद्यंन्यः पादो भवंति बहिर्वेद्यंन्योऽयान्वाहाध्वंनां विधृंत्यै पृथामसर्श्रोहायाथों भूतं चैव भंविष्यचावं रुन्द्धे-ऽथो परिमितं चैवापरिमितं चावं रुन्द्धेऽथौं ग्राम्याङ्श्वेव पृश्नारण्याङ्श्वावं रुन्द्धेऽथौं (६२)

देवलोकं चैव मंनुष्यलोकं चाभि जंयति देवा वै सामिधेनीरनूच्यं यज्ञं नान्वंपश्यन्थ्स प्रजापंतिस्तूष्णीमांघार-माघांरयत्ततो वै देवा यज्ञमन्वंपश्यन् यत्तूष्णीमांघारमांघारयंति यज्ञस्यानुंख्यात्या अथों सामिधेनीरेवाभ्यंनुत्त्वलूँक्षो भवति य एवं वेदार्थो तर्पयंत्येवैनास्तृप्यंति प्रजयां पशुभिः (६३)

य पुवं वेद् यदेकंयाघारयेदेकां प्रीणीयाद्यद्वाभ्यां द्वे प्रीणीयाद्यत्तिसृभिरित् तद्रेचयेन्मन्सा घारयित मनसा ह्यनांत्रमाप्यते तिर्यश्चमा घारयत्यछंम्बद्वारं वाक्र मनश्चातीयेताम्हं देवेभ्यों हृव्यं वहामीति वागंब्रवीद्हं देवेभ्य इति मन्स्तौ प्रजापतिं प्रश्चमैता सांऽब्रवीत् (६४)

प्रजापंतिर्दूतीरेव त्वं मनंसोऽसि यद्धि मनंसा ध्यायंति तद्वाचा वद्तीति तत्खलु तुभ्यं न वाचा जुंहवन्नित्यंब्रवीत् तस्मान्मनंसा प्रजापंतये जुह्वति मनं इव हि प्रजापंतिः प्रजापंतेरास्यै परिधीन्थ्सम्मांर्ष्टि पुनात्येवैनान्निर्मध्यमं त्रयो वै प्राणाः प्राणानेवाभि जंयति त्रिर्दक्षिणार्ध्यं त्रयंः (६५)

ड्मे लोका ड्मानेव लोकान्मि जंयित त्रिरुंत्तरार्ध्यं त्रयो वै देवयानाः पन्थानस्तानेवाभि जंयित त्रिरुपं वाजयित त्रयो वै देवलोका देवलोकानेवाभि जंयित द्वादश सम्पंद्यन्ते द्वादश मासाः संवथ्सरः संवथ्सरमेव प्रीणात्यथी संवथ्सरमेवास्मा उपं दधाति सुवर्गस्यं लोकस्य समष्ट्या आघारमा घारयित तिर इंव (६६)

वै सुंवर्गो लोकः सुंवर्गमेवास्मै लोकं प्र रोयत्यृजुमा घारयत्यृजुरिव हि प्राणः सन्तंतमा घारयति प्राणानांमन्नाद्यस्य सन्तंत्या अथो रक्षंसामपंहत्यै यं कामयेत प्रमायुंकः स्यादितिं जिह्मं तस्या घारयेत्प्राणमेवास्मां जिह्मं नयति ताजक्प्र मीयते शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदांघार आत्मा ध्रुवा (६७)

आधारमाधार्य ध्रुवा समंनक्त्यात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः प्रति दधात्यग्निर्देवानां दूत आसी्द्दैव्योऽस्रंगणान्तौ प्रजापंतिं प्रश्नमेता स् प्रजापंतिर्ब्राह्मणमंब्रवीदेतिह्न ब्रूहीत्या श्रांवयेतीदं देवाः शृणुतेति वाव तदंब्रवीदिग्निर्देवो होतेति य एव देवानां तमंवृणीत ततो देवाः (६८)

अभेवन्परांसुरा यस्यैवं विदुषः प्रवरं प्रवृणते भवंत्यात्मना परांस्य भ्रातृंच्यो भवति यद्गांह्मणश्चाब्रांह्मणश्च प्रश्ञमेयातां ब्राह्मणायाधि ब्र्याद्यद्वांह्मणायाध्याहात्मनेऽध्यांह् यद्गांह्मणं पुराहात्मनं परांह् तस्मांद्वाह्मणो न पुरोच्यः॥ (६९)

वा आंरुण्याश्क्षावं कुन्धेऽथां पृष्णिः सांऽब्रवीदक्षिणाृध्यंत्रयं इव ध्रुवा देवाश्चंत्वारि॒श्याचं॥=[११] आयुंष्ट आयुर्दा अंग्नृ आ प्यायस्व सं तेऽवं ते हेड उदुंत्तमं प्रणों देव्या नो दिवोऽग्नाविष्णृ अग्नाविष्णृ इमं में वरुण तत्त्वां

प्र णों देव्या नों दिवोऽग्नांविष्णू अग्नांविष्णू इमं में वरुण तत्त्वां याम्युदु त्यं चित्रम्। अपां नपादा ह्यस्थांदुपस्थंं जिह्मानांमूर्ध्वों विद्युतं वसानः। तस्य ज्येष्ठंं महिमानं वहन्तीर्हिरंण्यवर्णाः पिरं यन्ति यह्वीः। सम् (७०)

याना युह्णा सम् (७०) अन्या यन्त्युपं यन्त्युन्याः संमानमूर्वं नृद्यंः पृणन्ति। तम् श्रुचि श्रुचंयो दीदिवा संम्पां नपातं परि तस्थुरापः। तमस्मेरा युवतयो युवानम्मर्गृज्यमानाः परि यन्त्यापः। स शुक्रेण् शिक्षेना रेवद्ग्निर्दीदायानिध्मो घृतिनिर्णिगप्स्। इन्द्रावर्रुणयोर्ह स्म्राजोरव आ वृणे। ता नी मृडात ईहशैं। इन्द्रांवरुणा युवमध्वरायं नः (७१)

विशे जनांय मिह् शर्म यच्छतम्। दीर्घप्रंयज्युमित यो वंनुष्यति वयं जेयेम् पृतंनासु दूढाः। आ नो मित्रावरुणा प्र बाहवां। त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वां देवस्य हेडोऽवं यासिसीष्ठाः। यजिष्ठो विह्वंतमः शोश्चंचानो विश्वा द्वेषारसि प्र मुंमुग्ध्यस्मत्। स त्वं नो अग्नेऽवमो भंवोती नेदिष्ठो अस्या उषसो व्युष्टौ। अवं यक्ष्व नो वरुणम् (७२)

रराणो वीहि मृंडीक स्मुहवों न एिथ। प्रप्रायम्ग्निर्भर्तस्यं शृण्वे वि यथ्सूर्यो न रोचंते बृहद्भाः। अभि यः पूरुं पृंतनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नंः। प्र ते यिक्षे प्र तं इयिम् मन्म् भुवो यथा वन्द्यों नो हवेषु। धन्वंन्निव प्रपा असि त्वमंग्न इयक्षवे पूरवें प्रत राजन्न। (७३)

वि पाजंसा वि ज्योतिषा। स त्वमंग्ने प्रतींकेन प्रत्योप यातुधान्यः। उ्रुक्षयेषु दीद्यंत्। तर सुप्रतींकर सुदृश्र् स्वश्रमविद्वारसो विदुष्टरर सपेम। स यंक्षद्विश्वां वयुनांनि विद्वान्प्र क्षेत्रमिन्द्रियाणि शतऋतोऽनुं ते दायि (७४)

यहीः समध्वरायं नो वरुणर राज्युं श्रतुश्चत्वारिरशच॥———[१२]

[समिध्श्रक्षंपी प्रजापंतिराज्यं देवस्य स्फाम्ब्रह्मवादिनोऽद्भिरग्नेश्वयो मर्नुः पृथिव्याः पुशवोऽग्नीधं देवा वै यज्ञस्यं युक्ष्वोशन्तंस्त्वा द्वादंश]

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/